

Rapport över det uppsökande arbetet med hemlösa husvagnsboende i Skrubba 2005

Rapport från socialtjänstnämnden

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Socialtjänstnämndens rapport över det uppsökande arbetet med hemlösa husvagnsboende i Skrubba läggs till handlingarna.

Föredragande borgarrådet Margareta Olofsson anför följande.

Bakgrund

Socialtjänstnämnden har till kommunstyrelsen överlämnat en rapport om hemlösa husvagnsboende (*bilaga*). Under lång tid har en del hemlösa själva löst sin bostadssituation genom att bo i husvagn på olika håll i staden. Uppställningarna är och har varit olagliga. Socialtjänstförvaltningen fick i slutet av år 2004 i uppdrag att ta reda på vilka de husvagnsboende är, hur deras önskemål ser ut och att inventera möjliga markområden där de husvagnsboende skulle kunna stanna utan att riskera avhysning. De sista dagarna i januari 2005 inleddes ett försök vid Skrubbatriangeln. Detta läger avvecklades i oktober 2005 och socialtjänstens uppsökande arbete hade då gett goda resultat. En person hade flyttat till lägenhet med eget kontrakt, ett par till sin hemkommun, tre till stödboende och fem till vård i familjehem eller behandlingshem.

Remisser

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret föreslår att rapporten läggs till handlingarna.

Mina synpunkter

De senaste åren har mindre grupper hemlösa vid flera tillfällen slagit läger med tält eller husvagnar på olika platser i staden där tillstånd för uppställning inte funnits. Bosättningarna har lett till protester från närboende och de boende har så småningom avhysts av ansvariga myndigheter.

Det projekt som här rapporteras har inneburit ett nytt sätt att arbeta med husvagnsboende hemlösa. Det har visat sig ge goda resultat. Vid projekttidens utgång hösten 2005 hade elva personer av ursprungliga 17, funnit andra lösningar för sitt boende. En hade flyttat till lägenhet med eget kontrakt, tre till stödboende, ett par till sin hemkommun med stöd därifrån, fem personer ansökte om och fick vård i familjehem eller behandlingshem.

Erfarenheterna från det arbete som socialtjänstförvaltningen genomfört i Skrubbaområdet visar att det går att bryta ett långvarigt utanförskap. Staden har erbjudit en till-

fällig boendeplats utan risk för avhysning och därmed har förutsättningarna till dialog stärkts. När man tidigare erbjöd boendeformer kopplade till krav som personerna inte upplevt möjliga att leva upp till fungerade inte vidare social planering. I rapporten konstateras att samarbetet mellan socialtjänsten och personerna fungerat bättre. Detta har med all säkerhet haft en positiv påverkan på förtroendet för socialtjänsten. Rapporten visar hur det uppsökande, fältförlagda arbetet som inletts under mandatperioden kan förbättra förutsättningarna även för mycket utsatta hemlösa.

För närvarande pågår en utredning om stadens insatser för hemlösa. Jag förutsätter att erfarenheterna från det uppsökande arbetet med hemlösa husvagnsboende tas tillvara i denna utredning.

Jag föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Socialtjänstnämndens rapport över det uppsökande arbetet med hemlösa husvagnsboende i Skrubba läggs till handlingarna.

Stockholm den 31 maj 2006

MARGARETA OLOFSSON

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden *Kristina Axén Olin, Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) enligt följande.

Hemlösheten i Stockholm fortsätter att öka. Socialstyrelsens senaste beräkning av antalet hemlösa människor i staden visar på en mycket oroande utveckling och det är inte minst oroande att antalet hemlösa kvinnor ökar. Behovet av åtgärder till stöd och hjälp för stadens hemlösa är och förblir mycket stort. Frivilligorganisationernas insatser för bland andra hemlösa människor måste stödjas och ges möjlighet att växa ytterligare genom nya former för samarbete. Dessutom bör Tak-över-huvudet-garantin som infördes av den borgerliga majoriteten följas upp med fortsatt utbyggnad av motivations- och planeringsboenden. Fram till valet 2002 tillkom över 350 platser för hemlösa. Det är oerhört angeläget att Tak-över-huvudet-garantin återupprättas och verkligen innebär att hemlösa garanteras en sängplats för natten. En urholkad Tak-över-huvudet-garanti, riskerar att förvärra situationen och minska förtroendet och trovärdigheten för stadens garanti.

Stadens arbete mot hemlöshet är främst en satsning på psykiskt funktionshindrade, vilka dominerar bland de hemlösa tillsammans med missbrukare eller en kombination av dessa grupper. Socialnämnden ska tillsammans med bostadsförmedlingen öka antalet försökslägenheter.

I stadens prioriterade arbete mot hemlöshet är arbetet med att förhindra vräkningar en viktig del. Det behövs tätare kontakter mellan socialtjänsten och bostadsbolagen i ett tidigare skede samt proaktiva insatser exempelvis med boendestöd från socialtjänstens sida. Vidare ska socialtjänstnämnden tillsammans med bostadsförmedlingen öka antalet försökslägenheter.

ÄRENDET

Socialtjänstnämnden har till kommunstyrelsen överlämnat en rapport om hemlösa husvagnsboende (*bilaga*). Under lång tid har en del hemlösa själva löst sin bostadssituation genom att bo i husvagn på olika håll i staden. Uppställningarna är och har varit olagliga. Socialtjänstförvaltningen fick i slutet av år 2004 i uppdrag att ta reda på vilka de husvagnsboende är, hur deras önskemål ser ut och att inventera möjliga markområden där de husvagnsboende skulle kunna stanna utan att riskera avhysning. De sista dagarna i januari 2005 inleddes ett försök vid Skrubbatrangeln. Detta läger avvecklades i oktober 2005 och socialtjänstens uppsökande arbete hade då gett goda resultat. En person hade flyttat till lägenhet med eget kontrakt, ett par till sin hemkommun, tre till stödboende och fem till vård i familjehem eller behandlingshem.

Sjutton personer i tio husvagnar flyttade till Flaten camping i södra Stockholm. Där arrenderar socialtjänstnämnden till utgången av september år 2006 tio platser för husvagnsuppställning. Detta projekt har en högre grad av struktur och större resurser för socialt stöd och motivationsarbete genom två uppsökare. Målet med det sociala arbetet är precis som i Skrubba att stödja och motivera de boende till andra mer varaktiga lösningar än husvagnsboende.

Socialtjänstnämnden beslutade den 21 mars 2006 att godkänna rapporten och att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna.

Socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande av den 27 februari 2006 har i huvudsak följande lydelse.

De senaste åren har mindre grupper hemlösa vid flera tillfällen slagit läger med tält eller husvagnar på olika platser i staden. Bosättningarna har lett till protester från närboende och de boende har så småningom avhysts.

På initiativ av socialborgarrådet Margareta Olofsson påbörjades ett projekt där en grupp husvagnsboende tillfälligt fick en plats, vid den s.k. Skrubbatrangeln, där de temporärt tilläts ställa upp sina husvagnar. Projektidén byggde också på att en uppsökare på halvtid arbetade med stöd till de boende samt försöka motivera dem till annat boende.

Detta har varit ett nytt sätt att arbeta med husvagnsboende hemlösa, och har visat sig ge goda resultat. Vid projekttidens utgång hösten 2005 hade elva personer funnit andra lösningar för sitt boende. En hade flyttat till lägenhet med eget kontrakt, tre till stödboende, ett par till sin hemkommun med stöd därifrån, fem personer ansökte om och fick vård i familjehem eller behandlingshem.

De positiva erfarenheterna från arbetet i Skrubba har lett till att socialtjänsten bygger vidare på erfarenheterna genom ett nästa steg, ett försök med ett mer strukturerat husvagnsboende vid Flaten i södra Stockholm. Det sker under längre tid, i en mer strukturerad form och med större resurser och socialt stöd i form av två uppsökare. Målet med det sociala arbetet är precis som i Skrubba att stödja och motivera de boende till andra mer varaktiga lösningar än husvagnsboende.

Denna rapport ger en inblick i det arbete som gjordes, och kan ge värdefull lärdom inför liknande framtida insatser.

REMISSER

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 16 maj 2006 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret delar socialtjänstnämndens uppfattning att erfarenheterna från försöket med husvagnsboende i Skrubbaträngeln i huvudsak är goda. Där man tidigare erbjudit boendeformer kopplade till krav som inte upplevts som möjliga att leva upp till samarbetade man nu i större utsträckning med de boende. Man kan anta att det påverkade förtroendet för socialtjänsten positivt. Gruppen involverades också i planeringen i området. Boendet varade ett halvår, vilket egentligen är för kort tid för att bygga upp ett samarbete som kan bära vidare mot att våga en förändring. Den regelbundna kontakten gjorde ändå att misstänksamheten mot uppsökaren minskade.

Rapporten ger en inblick i det arbete som gjordes, och kan ge värdefull lärdom inför liknande framtida insatser. Efter beslut i kommunfullmäktige ska hela verksamheten för hemlösa ses över. En sådan utredning pågår inom stadsledningskontoret i samarbete med socialtjänstförvaltningen och representanter för stadsdelsförvaltningarna.

Uppsökande arbete med hemlösa husvagnsboende i Skrubba 2005.

Kan socialarbetares/upsökares arbete på fältet leda till permanenta lösningar för hemlösa i husvagnar?

Det sociala arbete med två grupper hemlösa husvagnsboende i Stockholms södra förorter som bedrivits av Socialtjänstförvaltningen under det senaste tre kvarts året, januari till och med september 2005, har skett i delvis nya former.

Underlaget för beskrivningen är intervjuer med de inblandade, socialborgarrådet Margareta Olofsson, tjänstemän från Socialtjänstförvaltningens enheter som arbetar med hemlösa vuxna, från några stadsdelsförvaltningar och representanter från Tyresö kommun, för de husvagnsboende i Skrubba, Kronofogdemyndigheten och polisen.

Sammanfattning

De senaste åren har mindre grupper hemlösa vid flera tillfällen slagit läger med tält eller husvagnar på olika platser i staden. Under 2003 fanns vid olika tillfällen minst tre-fyra läger, bl.a. i Högdalen och vid Klarastrandsleden. Bosättningarna har lett till protester från närboende och de boende har så småningom avhysts.

När det arbete som beskrivs här började i slutet av 2004 fanns en grupp bestående av ett tiotal husvagnsboende vid Kasbyvägen nära Ältasjön i Skarpnäck, dit de flyttat från ett liknande läger i Bagarmossen. Den olagliga campingen hade funnits där något halvår, närboende klagade och stadsdelsförvaltningen hade via Markkontoret begärt hjälp av kronofogden för att avhysa dem. Pressen fanns på plats inför avhysningen och representanter för Kronofogdemyndigheten och polisen uppmanade i media stadens politiker att skapa hållbara lösningar, så att inte problemet skulle fortsätta att flyttas runt. Redan några dagar efter avhysningen påbörjades ett nytt läger vid Hökarängsbadet vid Drevviken i Farsta. Det fanns risk för att proceduren med klagomål, diskussion i pressen och avhysning skulle upprepas. Även vid Snösätragränd i Rågsved i Vantörs stadsdel fanns ett liknande läger och ett par husvagnar fanns i Blåsut i Enskede-Årsta .

I detta läge, 26 november 2004, initierade socialborgarrådet Margareta Olofsson ett möte med ansvariga representanter från berörda stadsdelsförvaltningar, Vantör, Skarpnäck, Farsta, Älvsjö och Enskede-Årsta och från Socialtjänstförvaltningen enheter ansvariga för arbetet med hemlösa vuxna. Syftet med mötet var att se om det gick att hitta ett sätt att undvika de återkommande avhysningarna och att förbättra situationen för de husvagnsboende.

Mötet resulterade i att Socialtjänstförvaltningen fick i uppdrag att ta reda på vilka de husvagnsboende var, hur deras önskemål såg ut och inventera möjliga markområden för tillfällig camping, där de husvagnsboende skulle kunna stanna under en lite längre tid utan att riskera avhysning. Man skulle också undersöka förutsättningarna för husvagnsuppställning, ett boende på befintlig campingplats med extra socialt stöd. Genom en tillfällig campinglösning skulle socialtjänstens uppsökare få möjlighet att skapa relationer till de boende som tidigare varit avvisande till socialtjänstens insatser. Målsättningen var att på sikt kunna erbjuda andra boendeformer än husvagnsboende. Vantörs stadsdelsförvaltning fick i uppdrag att hålla kontakten med de boende i Snösätra och att utreda en eventuell annan plats för tillfällig camping för dem. De husvagnsboende i Blåsut hade flyttat vidare, oklart vart.

Vid nästa möte 20 januari fanns en rapport från hemlösbetsamordnaren. Den kartläggning uppsökare från Uppsökarenheten för vuxna gjort visade att det fanns ett drygt tjugotal husvagnsboende i huvudsakligen två grupper, vid Hökarängsbadet och Snösätra.

Snabbutredningen av olika möjligheter för sk social camping visade att det alternativet skulle bli för dyrt. För att undvika ytterligare en avhysning och för att kunna bygga vidare på den relation med de husvagnsboende som inletts, var det viktigt att handla snabbt.

Det alternativ för tillfällig camping som, strax före deadline, visade sig bäst för de boende vid Hökarängsbadet var den s.k. Skrubbaträngeln vid Töresjövägen inom stadsdelen Skarpnäck, strax intill Tyresö kommun.

Den uppsökare från Uppsökarenheten för vuxna som gjort kartläggningen och fått en god kontakt med de husvagnsboende, bedömdes som den mest lämpade att fortsätta arbetet. Han skulle också hålla kontakten med närpolis och andra intressenter.

Utifrån de boendes önskemål skulle containrar och mobila toaletter anskaffas och el för att värma husvagnarna skulle dras fram.

För de boende i Snösätra visade sig så småningom det bästa alternativet vara att de stannade kvar där. Området ligger i ett skogsparti avskilt från övrig bebyggelse, i närheten av ett koloniområde. Vantörs stadsdelsförvaltning skulle ansvara för den bosättningen med motsvarande praktiska insatser som i Skrubba och i samarbete med uppsökaren från Uppsökarenheten ansvara för det sociala arbetet.

De sista dagarna i januari 2005 flyttade ett 10-tal personer från Hökarängen med husvagnar och bilar till Skrubba. Området är inhägnat och ligger relativt avskilt, ca 400 m från närmsta bostadshus i Lindalen, ett villaområde i Tyresö kommun. På det mellanliggande markområdet finns ett industriområde och ett mindre skogsparti.

Uppsökarens uppgift har handlat om förtroendeskapande och motiverande arbete för att aktivera kontakt med och länka över till socialtjänsten i de stadsdelar eller andra kommuner de husvagnsboende kan ha anknytning till, eller till Enheten för hemlösa om en sådan tillhörighet inte funnits. Målsättningen har varit att få till stånd mer långsiktiga boendelösningar.

De farhågor för ökade inbrott, våld och drogförsäljning som uttrycktes av Tyresöbor när de husvagnsboende flyttade in infriades inte. Representanter både för polisen och Tyresö kommun beskriver att det varit lugnt.

Planeringen var att husvagnslägret i Skrubba skulle vara avslutat till sista augusti, i praktiken tog det någon månad ytterligare innan det var helt avslutat. Då lägret, lite utanför socialtjänstens kontroll, kom att utökas med fler husvagnsboende från och med början av sommaren, fanns vid slutet av perioden ett drygt tjugotal boende.

När husvagnslägret avslutades flyttade samtliga vidare till mer ordnade boenden.

Den första veckan i oktober avvecklades husvagnslägret i Skrubba. Elva personer flyttade därifrån till fast boende eller vård. Sjutton personer i tio husvagnar flyttade till Flaten camping, där Socialtjänstförvaltningen fr.o.m. första oktober 2005 och ett år framåt arrenderar tio platser för en husvagnsuppställning, ett boende med högre grad av struktur än på Skrubba och med större resurser för socialt stöd och motivationsarbete.

Den överenskommelse om ansvarsfördelning mellan Vantörs stadsdelsförvaltning och Socialtjänstförvaltningen som gjordes inledningsvis i möten med Socialroteln fungerade inte. Den första tiden haltade samarbetet och den positiva utveckling som man hittills kunnat se i Skrubba visade sig inte i Snösätra. Under hösten har dock en gemensam satsning gjorts från uppsökaren och stadsdelen för att finna andra boendeformer för dem, en del har kunnat flytta till andra boenden och lägret stängdes i slutet av november.

Resurser

En halv uppsökartjänst avsattes för det sociala arbetet. En hyrbil leasades.

Marken i Skrubba, 1000kvm, arrenderades av Gatu- och Fastighetskontoret/Markbyrån tom sista maj med möjlighet till förlängning till sista augusti. Marken i Snösätra medförde ingen kostnad. De boende fick tillgång till två toaletter, två containrar och tillfällig el för att kunna hålla varmt i husvagnarna. En entreprenör kontrakterades för att ansvara för markberedning i Skrubba, anskaffning och regelbunden tömning av containrar och toaletter, liksom rensning av området i Snösätra. Kostnaderna och arbetsinsatserna för bägge husvagnslägren, också för Snösätra, kom att tas från Socialtjänstförvaltningen och till del från Markbyrån.

Därtill kommer hemlöshetssamordnarens och andra tjänstemäns omfattande arbete, bl.a i samarbete med Gatu- och Fastighetskontoret/Markbyrån och Idrottsförvaltningen.

Skrubba

Bakgrund

Under åren har hemlösa från tid till annan bosatt sig i husvagnar, bilar och tält i stadens utkanter. Innan den gamla kåkstaden med små verkstäder, skrotar och skjul i Lugnet strax utanför Danvikstull revs i slutet av 90-talet, bodde många hemlösa där i perioder. Före dess fanns små enkla-
ver i områden som vid Wennergren Center, Fältöversten och Södra Station innan de nåddes av stadens upprensningar och förtätning. Parallellt försvann också de små billiga lägenheter och enkla jobb och påhugg som tidigare fanns, samtidigt som psykiatrireformen medfört att många med begränsad förmåga att initialt klara eget boende utan stöd kom ut i samhället.

Vilka är de husvagnsboende i Skrubba?

De flesta är män i medelåldern som har missbrukat och varit hemlösa länge, ett par är kvinnor som lever med någon av männen. Flera har hund, som de skulle vara tvungna göra sig av med om de skulle bo i något av stadens härbärgen. Andra är lite av ensamvargar och härbärgen kan vara för kollektivt för dem i nuläget. Någon har en gammal förälder att bo hos ett par nätter ibland.

Uppsökaren Pertti Koistinen beskriver de boende som trevliga människor. De är lite misstänksamma och vana vid att folk har konstiga uppfattningar om dem och tror att de är farliga. Hans uppfattning är att de är rationellt folk, som inte gör inbrott i grannhusen utan mest lever på att skaffa skrot och rensa kabel och sälja den frigjorda kopparen. Missbruk finns med, men uppsökaren har inte sett någon ordentligt påverkad. De boende har valt varann och flyttat som grupp flera gånger. Man klarar mycket, att sköta sin husvagn, se till att ha en bil som fungerar, men har svårt med tidsuppfattningen. Uppsökaren menar också att de husvagnsboende i Skrubba är ovana att mötas med respekt. När männen som levererade toaletterna kom med sin caterpillar blev husvagnsfolket tillfrågade var de ville ha dem, en ny erfarenhet för dem. Många av de boende har arbetarbakgrund, så det var också ett igenkännande i det.

Många av de hemlösa var skeptiska mot och hade tappat förtroendet för socialtjänsten och knappt någon hade en aktuell kontakt.

Uppsökaren fanns där på halvtid, delvis i samarbete med Enheten för hemlösas uppsökare Bo Lundin. Det innebar att samtal som påbörjades ena dagen kunde följas upp nästa dag, de boende kunde våga berätta mer om sig själva. Några inledde en kontakt med Enheten för hemlösa, andra med sina stadsdelar. Ett par var fortfarande utan kontakt under våren, men de visste att de kunde ta den när de ville.

Det gick inte säga om någon var drogfri, men uppsökaren tyckte man kunde se att de boende mådde bättre. De boende berättade mer om sig själva, frågade om andra boendeformer. De tog också mer hand om omgivningen, plockade bort skräp i större utsträckning, kastade i containrar-na.

Vid ett besök i Skrubba under våren står de flesta husvagnarna och bilarna tätt tillsammans i en klunga på en mindre del av området, som är omgärdat av stålträdsstaket med en öppen infart för bilar. Några personer rör sig ute, ett par mekar med en bil. Udda däck och kablar ligger i närheten, de halvfulla containrarna finns i närheten av utfarten. Utanför en husvagn har man planterat blommor.

I en husvagn bor J tillsammans med sin flickvän och en hund. Han är i 30-årsåldern, tunn och lite sliten. Han har varit hemlös länge och säger att det innebär stor skillnad för honom att bo i Skrubba. Han känner sig lite tryggare här och riskerar inte att bli bortkörd vilken minut som helst, som han tidigare varit med om. Han blev visserligen oerhört stressad och rädd en natt när polisen körde in med snurrande blåljus, bara ett par dagar efter att de flyttat dit. Polisen hade fått en anmälan och letade efter något, allt visade sig vara ett misstag. De boende fick sedan löfte om att polisen inte skulle köra in på det sättet igen.

J berättar att han och en husvagnsgranne vid bensinmacken i Tyresö hade mött en man som sagt sig vara före detta polis och representant för de villaboende. J hade uppfattat samtalet som hotfullt. J hade bl.a. sagt att ”någonstans måste man ju ha en fristad” och fått svaret att det inte finns

några fristäder i Sverige. J hade så sagt att här finns det i alla fall ingen som skjuter, som hade skett i Älta där de tidigare campat, och fått svaret att det vet man inte.

Samarbete

Enheten för Hemlösa inom Socialtjänstförvaltningen är den specialiserade socialtjänst som arbetar med de mest utsatta hemlösa. Deras målgrupp är de hemlösa, oftast med missbruksproblem och/eller psykiska problem, som inte har anknytning till socialtjänsten i en stadsdel eller annan kommun.

Inriktningen i samarbetet kring Skrubba har varit att ha en så prestigelös och flexibel inställning som möjligt med generösa bedömningar. Detta för att kunna ha snabb handläggning och att undvika risken att fastna så länge i förhandlingar med andra stadsdelar och kommuner om ansvarsfrågor att arbetet kunde försvåras. Enhetens uppsökare Bo Lundin har delvis funnits med i lägret och tillsammans med Pertti Koistinen lotsat vidare till Enheten för hemlösa. Om den boende inte klarat att passa tiden, försöker man gå honom tillmötes och ordna en ny tid så snart som möjligt. Uppsökaren har också aktiverat vilande kontakter med stadsdelarna, när de husvagnsboende haft sådan anknytning. I slutänden har de flesta husvagnsboende fått kontakt med Enheten med hemlösa. Hållpunkten är de hemlösas ambulerande vårdcentral och deras mobila team har kommit till Skrubba en gång i veckan. Även uppsökare från några av förvaltningens verksamheter för kvinnor har gjort besök.

Från slutet av våren ökade antalet husvagnar i Skrubba, fler hemlösa flyttade in utan att vara del i någon överenskommelse. I något fall hänvisades de dit av en stadsdelsförvaltning utifrån ett missförstånd. De boende sa att de hade svårt att säga nej till andra när de själva hade fått det så bra. Man beslutade sig för att inte avhysa dem så länge boendet fungerade utan bråk och slitningar med de ursprungliga boende. Sammanlagt fanns nu ett drygt tjugotal boende i Skrubba.

Vad gör vi efter sista augusti?

Med det temat möttes de boende, socialborgarrådet, uppsökaren och andra berörda tjänstemän före midsommar. Tanken med mötet var att göra de boende delaktiga i ansvaret för planeringen framåt och att ha en direkt kontakt med den politiska nivån. Det fanns ett slutdatum för Skrubba, sista augusti, men ingen färdig lösning på boendeproblemet för dem som bodde kvar. De boende talade mycket om praktiska frågor, bl.a. bristen på vatten. De kände sig tagna på allvar och uttryckte att de aldrig blivit så väl behandlade som i Skrubba.

Förutsättningar och arbetssätt - vad är nytt?

Det uppsökande arbete med hemlösa som sker på gator och torg i centrala Stockholm handlar om att länka över till andra hjälpinstanser. Uppsökaren vet inte alltid när han kommer att möta personen nästa gång, dagen efter eller om två månader, och det är villkoren för kontakten även om uppsökaren och den hemlöse över tid kan bli kända för varann.

I Skrubba har uppsökaren träffat de boende nästan varje dag, de har haft möjlighet att lära känna varann och ha en pågående dialog över tid. De har därmed kunnat fördjupa relationen och fortsätta den tråd i samtalet som påbörjats dagen innan. Samtidigt har uppsökaren kunnat stödja dem praktiskt och underlätta kontakterna med de instanser de haft behov av.

De hemlösa har bott ett halvår i Skrubba, något som inneburit **kontinuitet i kontakten** och möjlighet att bygga en relation. Uppsökaren menar att det på ett nytt sätt givit **förutsättningar för ett mer långsiktigt motivationsarbete**, som också givit resultat.

Denna form av socialt arbetet är tidigare relativt oprövad. Där staden tidigare avhyst de hemlösa, där har man nu istället kommit med ett erbjudande om att **låta dem bo på en vald plats**. Där man tidigare erbjudit boendeformer kopplade till krav som inte upplevts som möjliga att leva upp till, där har man nu frågat de boende och utgått från **krav de trott sig kunna leva upp till**. Man kan anta att det påverkat förtroendet för socialtjänsten positivt.

Att boendet i Skrubba också varit **sanktionerat av samhället** har inneburit att man i kontakter med omvärlden kunnat hävda sin fulla rätt att vara där. Man har som andra människor ett område som är privat. De boende har fått en insats som förbättrat deras livssituation och som man kan anta har bidragit till att öka tilltron till socialtjänsten.

Man har också till del **byggt på gruppen** i arbetet med dessa hemlösa. De boende hade valt varann i ett utanförskap och frågan blev vad socialtjänsten kunde göra dem som grupp. Enligt

uppsökaren har lojaliteten inom gruppen ökat, man kan tro att det kan ha ökat känslan av tillhörighet. Man har också hållit uppsökaren informerad, exempelvis när fler boende med husvagnar flyttade in.

Gruppen har också *involverats i planeringen* i området, blivit mer delaktiga och därmed ökat sitt ansvarstagande för boendet. De har vid tillfällena haft direktkontakt med den politiska nivån och kunnat formulera sina önskemål.

Dilemman

Inte på vår gård! - Vem vill ha de hemlösa som granne?

Protesterna mot campingen vid Skrubba kom omedelbart. Politiker och representanter för de boende i Tyresö uttalade sig upprört i media när de husvagnsboende flyttade till Skrubba. Man kritiserade beslutet, klagade på att bosättningen skulle vara för nära bebyggelse och skola, på bristande information och ville att beslutet skulle omprövas.

Kritik återkom sedan i pressen vid flera tillfällen under den tid husvagnslägret fanns.

Ett möte med Lindalens egnahemsförening, de närmsta grannarna i Tyresö, i nära anslutning till flytten, blev upprört på gränsen till hätskt. I mötet deltog också bl.a. Tyresös kommunalråd Berit Assarsson och en rektor i Tyresö, socialborgarrådet Margareta Olofsson, uppsökaren och chefen för Uppsökarenheten. Man uttryckte oro för eventuell knarkklangning, för att de boende skulle köra bil påverkade och ställde krav på ett exakt fastställt datum när de skulle ha flyttat därifrån. Ett slutdatum gavs, som blev sista augusti.

Viss kontakt mellan uppsökaren och rektorn för skolan en och en halv km därifrån blev mer konstruktiv. De kom överens om att kontakta varann om det fanns oro för att elever kom till lägret, något som aldrig blev nödvändigt.

Den omedelbara reaktionen från grannarna blir : bort!, liksom i många andra sammanhang när verksamheter för människor som på något sätt är avvikande planeras.

De husvagnsboende avviker genom att inte vara helt nyklippta och nystrukna, att ha det skräpigt och oordnat omkring sig, med mycket av sitt privata liv offentligt - ingen fara för någon, men störande för ögat, för vår uppfattning om det anständiga.

Man kan också se att de lever ett hårt liv, missbrukar, inte är helt laglydiga. De kör oskattade och oförsäkrade bilar, kör påverkade ibland och det kan vara svårt att initialt bedöma vad det kan innebära att vara granne. Det är en realistisk osäkerhet som man behöver hantera. Frågan är om det finns något alternativt sätt att göra det, annat än att trycka på datorns ”delete”-knapp.

Kontinuitet

En kvinna, H, bor i en husvagn i Skrubba med sin pojkvän sen några månader. Hon är i 50-årsåldern, hemlös sen mycket länge, sliten efter ett långt drogmissbruk. Det var mycket länge sen hon bodde i den stadsdel hon har anknytning till, inte på de fem-sex år *socialsekreteraren* känt henne. De har nyligen träffats och gjort en behandlingsplan som de är ålagda att göra, kopplat till att H beviljas försörjningsstöd. H uteblir ofta från tider hos socialsekreteraren och om H inte kommer händer det att hon skrivs av. Bedömningen är att hon väljer att inte komma och att hon inte är beredd till en förändring nu. Socialsekreteraren menar att H vet vart hon skall vända sig den dag hon är redo, där första steget är att flytta till ett drogfritt boende.

Enligt socialsekreteraren kan man inte ha uppsökande arbete med dem som uteblir från besök. Längre uppehåll i kontakten blir svårt att undvika, ibland på ett par tre månader, ibland så länge som ett halvår.

Uppsökarens erfarenhet är att grundtanken med det egna valet är respektfull men också kan vara ett sätt att avfärda klienten. När man missbrukar har man inte samma tidsuppfattning, flera dagar kan upplevas som försvunna, klockan har ingen betydelse. Han tror på en omvänd ordning, att först komma till ett ställe som inte kräver total drogfrihet, bo där, få lite lugn och ro. Därifrån kan motivationsarbete med respekt för den egna viljan kan sen ta vid. Egentligen är det inget argument att klienten inte vill, alla vill något. Ett något fastare boende ger också möjlighet att stanna upp, att ta ställning till vad man vill, förhoppningsvis så småningom börja tro på att en förändring är möjlig.

En missbrukschef från en annan stadsdel talar om svårigheten att upprätthålla kontinuitet, särskilt när klienten flyttar runt utan fast bostad. Man har ett hårt tryck i arbetet och är beroende av att kunna boka tider trots att man vet att missbrukare har svårt med tider och det händer att man skriver av klienten som inte kommer. Uppsökande arbete har man inte resurser till. Hon ser det som en etisk fråga, ett dilemma där ekonomin också spelar också in och man skriver av med motiveringen att personerna inte är motiverade.

De hemlösa husvagnsboende följer inte stadens organisation.

Om de husvagnsboende följde stadens organisation skulle de campa i sin egen stadsdel.

Men, till både Skrubba och Snösätra har människor från olika delar staden av och länet sökt sig. Tvåårsregeln innebär att den som är bostadslös och vill ansöka om bistånd skall vända sig till den stadsdel där man en gång bodde inom en tvåårsperiod från den senaste kontakten med socialtjänsten där. Den bakomliggande tanken är att stödja kontinuiteten i det sociala arbetet, men innebär ett dilemma när det gäller bl.a. de hemlösa husvagnsboende.

Stadsdelsförvaltningarna bedömer sällan att de kan prioritera något uppsökande arbete med "sina" hemlösa klienter som finns i andra stadsdelar, var de finns kanske man inte vet.

Den stadsdelsförvaltning i vars grönområde den hemlöse för ögonblicket campar har inget självklart ansvar för det sociala arbetet med honom, som han heller inte så ofta efterfrågar.

Uppsökarenheten för vuxna arbetar med hemlösa med missbruk och/eller psykiska problem i samarbete med frivilligorganisationer, härbärgen och vårdgivare. De länkar vidare till stadsdelsförvaltningar och till Enheten för hemlösa om den hemlöse inte har sådan anknytning. Deras arbete är förlagt huvudsakligen till centrala staden och dimensionerat därefter. Enheten för hemlösa har mycket begränsad uppsökande verksamhet, som kontakt för bl.a. vårdgivare, frivilligorganisationer och härbärgen. De hemlösa husvagnsboende kan lätt falla mellan stolarna.

Snösätra

I Snösätra bodde sex-sju personer, varav en hade anknytning till Vantörs stadsdelsförvaltning, några till andra stadsdelar och kranskommuner och resterande utan sådan kontakt. Överenskommelsen från mötet med socialroteln i januari innebar att stadsdelsförvaltningen skulle ansvara för det praktiska arbetet, markberedning i området, anskaffning av containrar och toaletter, och tillsammans med uppsökaren arbeta med de boende. Missförstånd om vad som överenskommit kom att leda till att samarbetet haltade under våren/sommaren och man försökte lösa situationen vid flera möten med de berörda.

Vantörs stadsdelsnämnd beslutade 21 april 2005 att ge stadsdelsförvaltningen i uppdrag att arbeta efter ovanstående överenskommelse. Det följdes av samarbetsmöte och kontakter mellan de berörda, där Socialtjänstförvaltningen erbjöd sig ansvara för vissa kostnader.

Då situationen trots detta inte förändrades tog Socialtjänstförvaltningen ansvaret för att skaffa toaletter och containrar och Markkontoret gick in och bekostade en uppröjning av området.

Enligt uppsökaren haltade samarbetet också i övrigt. Pertti Koistinen och Bo Lundin var där, men allt glesare och utan att ha några samarbetspartners från stadsdelen. Vid uppsökarnas kontakter med Bryggan, den dagverksamhet Vantörs stadsdelsförvaltning driver tillsammans med Convictus och Svenska kyrkan, för att involvera dem, visade det att några av de boende redan besökte dem. Samtalen med de boende kom att kretsa mycket kring det praktiska som inte fungerade. Det kom att stå i vägen för vidare dialog och kontaktskapande arbete och utvecklingen för lägret gick snarare bakåt än framåt. Området blev allt skräpigare och den sammanhållning mellan de boende man kunde se i Skrubba finns inte på samma sätt där.

Vid samtal med olika representanter för stadsdelen gick det inte helt att förstå vad som bidragit till att det hakat upp sig, men att de, i likhet med flera andra stadsdelar inte har uppsökare och måste prioritera utifrån knappa resurser framgick, liksom att medborgare i stadsdelen varit upprörda och velat ha bort bosättningen.

Under hösten, när en halvtids uppsökare tillsattes i Vantör, genomfördes en gemensam satsning från stadens centrala uppsökarenhet och stadsdelen för att finna andra boendeformer för de 6-7 husvagnsboende i Snösätra. En del har kunnat flytta till andra boenden och lägret stängdes i slutet av november.

Farhågor från omvärlden

Oro för våld och kriminalitet.

Representanter för Tyresö kommun uttryckte från början stor oro för detta. *Socialchefen där, Anita Brynje*, menar att det varit lugnare än befarat i Skrubba, de boende har hållit sig inom sitt område. Tyresöbor har varit upprörda, retat sig på att det är skräpigt och har ringt och klagat på att man eldat kablar, att röken lägger sig. Hon menar har varit en kåkstad, misär, men inte bråk eller våld. De farhågor som fanns inledningsvis för inbrott eller misshandel har inte infriats. Det fanns också en oro för att vilsna barn skulle dras till lägret, men det har inte skett.

Närpolisen i Globen, Ola Jörgensen, anser att det är stor skillnad mellan Skrubba och de hemlösa förra boende vid Hökarängsbadet, där det inte fanns någon som styrde upp och dit de ofta kallades. I Skrubba har de stannat till och gjort rutinkontroller, det finns flera oskattade, olagliga bilar där, men de har inte kallats dit pga någon anmälan.

Nackapolisen, som Tyresö hör till, har tittat till området, men mycket sparsamt. Det kan ha varit en bil från dem som åkte in bland husvagnarna med blåljus kort efter inflyttningen. *Peter Ene-man*, insatschef, säger att de har varit restriktiva med besök för att de boende inte skulle känna sig jagade. Det har funnits misstankar om några stölder av gasol på macken i närheten, men i övrigt har han uppfattat att det varit helt lugnt.

Närpolisen i Farsta, Kjell Lundgren, har gjort motsvarande rutinkontroller i Snösåtra. Han säger samma sak om de olagliga bilarna, som genast beslagtas om de körs. Gatulangningsgruppen har åkt dit på kontroller då och då, har man hittat något rapporteras det och lagförs. Polisen har god kännedom om vilka som bor där, de håller på med handel i en gråzon, men är inte högkriminala. Han ser det liv de lever som en tragedi.

Kravfullt eller kravlöst?

Från Tyresö kommun, socialchefen Anita Brynje, har man också haft synpunkter på hur arbetet lagts upp. Man anser att kontakt skulle ha tagits med Tyresö på ett tidigare stadium i planeringen, att det borde ha varit ett mer strukturerat projekt med nätverksmöten och fasta regler för de boende. Man anser det varit för små krav på de boende och att det funnits för lite personalresurser. Hennes uppfattning är samtidigt att socialarbetarna gjort ett bra jobb utifrån resurserna och att man från Uppsökarenheten ansträngt sig för att informera också när situationen, som när flera än överenskommet flyttade in, var lite ur kontroll.

Hemlöshetsamordnaren Nina Ström och chefen för Uppsökarenheten Anna Mattson menar att hela arbetet handlat om att fånga en idé, ta en möjlighet i flykten där snabbhet och flexibilitet var förutsättningen. Kontakten med Tyresö togs tätt inpå flytten, när ett annat alternativ till placering av lägret just hade förkastats och man måste agera mycket snabbt för att undvika den avhysning som stod för dörren. Om man inte gjort det skulle förtroendet mellan socialtjänsten och de boende skadats och försöket troligen omöjliggjorts.

De menar att det inte går att jämföra med ett länge organiserat projekt med struktur och regler, här handlade det om att fånga en möjlighet innan den passerat. Hade det varit ett projekt med lång planeringstid hade det aldrig blivit av, dessutom arbetade många inblandade uppdragsgivare och tjänstemän också med sina vanliga arbeten. Möjligen kunde man ha reagerat tidigare när fler hemlösa flyttade in i lägret. Att ha en uppsökare på halvtid är kanske i underkant, men det var de resurser som fanns tillgängliga.

Då skrubbaborna aldrig tidigare har kunnat leva upp till de krav som ställts på dem så prövades nu något annat, nämligen att istället ställa upp på deras önskemål där de befann sig och man ställde låga krav. Detta innebär att man fick kontakt, fick en relation att arbeta vidare utifrån.

Vad har hänt?

Kan man se några förändringar för de boende i Skrubba utifrån den satsning som gjorts?

De boende i Skrubba är alla i medelåldern och har gått igenom en lång process av marginalisering till utanförskap och hemlöshet, som många gånger har startat i tidiga ungdomen. Man kan anta att tilliten både till professionella och andra människor inte är så stor och till det kommer effekten av ett större eller mindre bruk av droger.

Boendet i Skrubba har varit i ett halvår, som man får se som kort tid utifrån de erfarenheter av livet de hemlösa har, för att bygga ett samarbete som kan bära vidare mot att våga en förändring. Uppsökaren har funnits i lägret de flesta av veckans dagar och därmed kunnat ha en pågående dialog med de hemlösa. Enligt honom har den kontakten, med praktiskt stöd och motivationsarbete, medfört att misstänksamheten minskat. De små stegen av ökad aktivitet är viktiga, att intressera sig mer för det som finns omkring, av att mer ta hand om sig själv och omgivningen. Exempel är att en man tagit kontakt för att få tandvård, en annan åker in till Hållpunkten, vårdcentralen för hemlösa, snarare än att vänta på att de kommer.

Exempel på ansökan om vård

Vid slutet av perioden fanns ett drygt tjugotal boende i lägret, alla över fyrtio år.

En man motiverades till vård i familjehem för vuxna genom ett tätt samarbete mellan uppsökaren och socialsekreteraren på Enheten för hemlösa och mannen. Socialsekreteraren bedömer att det inte hade gått utan uppsökaren, som tog kontakt med mannen när han uteblev från avtalade tider och som fanns med till dess socialsekreterarens relation med honom var så stark att han kom själv till möten.

Ett gift par har blivit motiverade till att söka vård och har gemensamt flyttat till ett familjehem. Det har skett med hjälp av ett aktivt samarbete med den stadsdel de bott i. Paret har, enligt socialinspektören i stadsdelen, missbrukat de senaste 20 åren, varit hemlösa åtminstone 10 år och aldrig tagit emot något erbjudande om vård. Enligt socialinspektören hade han inte vetat var paret fanns om inte uppsökaren hållit kontakt. Att paret fick en bra relation till honom var en förutsättning för att skulle kunna länkas över till stadsdelen. Han menar att de inte kunnat nå paret utan den insatsen. Missbrukare har svårt att passa tider och på stadsdelsförvaltningen är man beroende av att kunna planera sitt arbete och har inte resurser för att söka upp klienterna.

Alla flyttar till mer ordnat boende

Några veckor efter lägrets avslutning, *har elva personer flyttat till vård eller fast boende*. Av dem har en flyttat till lägenhet med förstahandskontrakt och tre till stödboende. Ett par flyttade till sin hemkommun med hjälp av socialtjänsten där. Fem personer ansökte om vård, tre i familjehem för vuxna i och två på behandlingshem.

Sjutton personer i tio husvagnar har flyttat till social camping, vid Flaten i stadsdelen Skarpnäck. Skrubbaområdet var städat och stängt i mitten av november.

Vad händer nu?

Flaten

From 1 oktober 2005 och ett år framåt arrenderar Socialtjänstförvaltningen 10 husvagnsplatser av Nordic Camping& Sports vid Flaten i Skarpnäck. Det motiverande arbetet kommer att fortsätta där med de sjutton personer från Skrubba som flyttat dit, med fortsatt inriktning på att finna mer långsiktiga boendeformer. De som flyttar till Flaten skriver på ett avtal som hyresgäster kopplat till en rad regler för boende på campingplats, som om de inte följs kan leda till att man sägs upp. Hyra för husvagnsplatsen ansvarar den boende för, eventuellt via sin stadsdel eller Enheten för hemlösa. Extra resurser i form av två uppsökare, varav en är den nuvarande uppsökaren, har tillsatts.

Snösätra

Vantörs stadsdelsnämnd beslutade att inte omedelbart avhysa de boende efter sommaren, utan att i samarbete med Socialtjänstförvaltningen gå in i det uppsökande arbetet där. För detta har man inrättat en halvtidstjänst som boendestödjare/uppsökare, något som gjort att samarbetet flutit på ett bra sätt. Bosättningen stängdes i slutet av november, då de hemlösa kunnat flytta till andra boenden.

Erfarenheter

Under de senaste åren har flera hemlösa husvagnsläger uppstått inom staden, som sen körts bort eller formellt avhysts. De husvagnsboende har ofta flyttat vidare till en ny plats och proceduren har upprepats. Det fanns ett behov av att bryta det mönstret och socialborgarrådet tog ett okonventionellt initiativ för att initiera en förändring. Försöket har också medfört att en ny form för

socialt arbete med de husvagnsboende prövats, som troligen inte kommit till stånd inom de traditionella ramarna. Att de husvagnsboende har bott på en fast plats ett halvår har medfört kontinuitet i kontakten som givit förutsättningar för ett mer långsiktigt motivationsarbete, som givit resultat.

När en halvtidsuppsökare tillsattes i Vantör/Snösätra blev det även där möjligt att uppehålla kontinuitet med regelbundna besök och praktisk hjälp från uppsökare, vilket ledde till att de husvagnsboende gick vidare till andra boendeformer.

De husvagnsboende i Skrubba har alla flyttat vidare till andra, både tryggare och socialt mer acceptabla boenden eller behandlingsinsatser. Även om man vet att det i rehabiliteringen kan vara två steg framåt och ett tillbaka, finns det skäl att vara nöjd.

Arbetet har också synliggjort några av de dilemman som finns i socialt arbete med den här gruppen, som svårigheter att upprätthålla kontinuiteten i kontakten och att de hemlösa husvagnsboende lätt faller mellan stolarna i den organisation som finns.

Ett annat dilemma är de känslor av rädsla och ibland avsky de hemlösas kaotiska och skrämmande liv kan väcka hos de kringboende. Det leder till protester och försök att få bort dem och kan med hjälp av medias dramaturgi förstärkas. Samtidigt kan omgivningen och socialtjänsten vara mer angelägna om att de husvagnsboende hemlösa ska få hjälp än de själva synes vara, något som för att insatserna ska nå fram förutsätter ett kreativt socialt arbete och utveckling av nya arbetsformer, som försöket med Skrubba visar.

De positiva erfarenheterna från arbetet i Skrubba har lett till att socialtjänsten bygger vidare på erfarenheterna genom ett nästa steg, ett försök med ett mer strukturerat husvagnsboende vid Flaten i södra Stockholm. Det sker under längre tid, i mer strukturerad form och med större resurser och socialt stöd i form av två uppsökare. Målet med det sociala arbetet är precis som i Skrubba att stödja och motivera de boende till andra mer varaktiga lösningar än husvagnsboende.